

Dr hab. Łukasz Popławski Prof. UEK

Kraków

RECENZJA

rozprawy doktorskiej P. Magistra Rafała Ryszarda Dubanowskiego pt. **„Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej”**.

Promotor: **Prof. dr hab. Renata Marks-Bielska**

Promotor pomocniczy: **dr Marcin Zarzecki**

Dyscyplina naukowa: Ekonomia i Finanse

Uwzględniając stronę redakcyjną, praca doktorska liczy 298 stron, z tego 250 tekstu głównego, zawiera bibliografię (172 pozycji, w tym 80 angielskojęzycznych), 41 zestawień tabelarycznych, 16 rysunków oraz 9 opracowań i 64 źródeł netnograficznych. Na końcu pracy znajduje się załącznik (kwestionariusz ankiety skierowany do osób reprezentujących podmioty komercyjne prowadzące działalność gospodarczą w województwach: pomorskim, kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim). W pracy wykorzystano obszerną bibliografię, głównie anglojęzyczną. W pracy zaprezentowano także bardzo szerokie spojrzenie na przedmiotową problematykę, zwłaszcza w rozdziałach teoretycznych.

W ocenie strony formalnej rozprawy doktorskiej P. Magistra Rafała Ryszarda Dubanowskiego pt. **„Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej”** stwierdzam, że układ pracy, styl i stosowania odniesień do źródeł oraz bibliografii są właściwe. Doktorant prezentuje dobre opanowanie techniki pisanie pracy.

Układ pracy jest prawidłowy i logiczny. Praca składa się ze wstępu, 6 rozdziałów, podsumowania i wniosków, załącznika oraz bibliografii, a także zawiera spis tabel oraz rysunków.

Zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój wymaga racjonalnego zarządzania zasobami kapitałowymi czy naturalnymi, który nie jest możliwy bez pełnego rachunku ekonomicznego. Rachunek ekonomiczny w warunkach gospodarki rynkowej jest podstawą działalności gospodarczej i dlatego określenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości jest jednym z najważniejszych celów każdej władzy w danym kraju. Od szeregu lat wiadomo, że małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) tworzą wiele miejsc pracy oraz są bardziej elastyczne

w sytuacjach globalnych kryzysów. Obecnie w Europie coraz większą wagę przywiązuje się do odporności na kryzysy poprzez stwarzanie warunków adaptacyjności na zmieniające się otoczenie biznesowe. Ten element jest tak samo ważny jak jakość życia, bezpieczeństwo czy czyste środowisko. W rezultacie w dzisiejszym świecie chcemy dostarczać produktów o wysokiej jakości oraz świadczyć usługi dla ogółu społeczeństwa. Z rozwojem gospodarki rynkowej w Polsce oraz procesie europeizacji gospodarki istotne znaczenie odgrywa stworzenie odpowiednich warunków dla konkurencyjności i współpracy międzynarodowej. Na tą kwestię należy także zwrócić uwagę z punktu widzenia gospodarki polskiej, ponieważ polscy przedsiębiorcy byli i są podstawą polskiego sukcesu gospodarczego ostatnich ponad 25 lat. Niestety decyzje gospodarcze podejmowane przez państwo przez ostatnie lata głównie na nich przenosiły ciężar różnych obciążeń wynikający z szeregu przepisów prawnych, niekoniecznie w zakresie podatków, natomiast między innymi w zakresie dostosowań do wymogów unijnych. W realizacji wsparcia konkurencyjności szczególne miejsce zajmuje pomoc instytucjonalna oraz finansowa dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), dlatego za uzasadnione uważam, że przedmiotem rozprawy są uwarunkowania konkurencyjności tych podmiotów w aspekcie pomocy publicznej.

Z rozwojem gospodarki rynkowej w Polsce wraz z procesem europeizacji gospodarki istotne znaczenie odgrywa współpraca międzynarodowa zwłaszcza w zakresie wymiany handlowej, która ma istotny wpływ na możliwości rozwoju MŚP.

Praca doktorska P. Magistra Rafała Ryszarda Dubanowskiego pt. **„Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej”** obejmuje najważniejsze zagadnienia na poziomie regionalnym na konkretnych 3 przykładach województw (pomorskie, kujawsko-pomorskie oraz warmińsko-mazurskie), a problem ten nie jest łatwy, dlatego ważne oraz zasługujące na uwagę jest podjęcie przez Autora tej problematyki.

Podjęcie przez Autora tematu badawczego dotyczącego uwarunkowań konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej jest bardzo ważnym zagadnieniem w tym aspekcie regionalnym, i niezwykle trafnym w świetle aktualnej dyskusji o działaniach na rzecz zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw europejskich. Obecny kryzys na arenie międzynarodowej (występujące i tłące się konflikty) powoduje, że ponownie skupiamy się na kwestiach wydawałoby się już dawno przyjętych za normę, czyli cłach, wojnach handlowych czy określonych warunkach konkurencyjności, dlatego wkład Autora w pogłębienie wiedzy na temat **konkurencyjności**

sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej należy uznać za pozytywny. W tym miejscu należy zwrócić także uwagę na trafny tytuł rozprawy.

We wstępie P. Rafał Ryszard Dubanowski zaprezentował koncepcję rozprawy, a także w sposób przejrzysty uzasadnił problematykę swojej rozprawy doktorskiej opisując to słowami na s. 10 : „Centralnym zagadnieniem dysertacji jest odpowiedź na pytanie: *czy i w jakim zakresie publiczne programy wspierania przedsiębiorstw wywierają wpływ na ich konkurencyjność?* Analiza tego problemu wymaga zarówno oceny bezpośrednich efektów wsparcia publicznego, ale także identyfikacji czynników pośrednich, które mogą wzmacniać lub ograniczać skuteczność interwencji państwa”. Kontynuując powód podjęcia tej tematyki Autor stwierdził, że „Głównym zamierzeniem podjętym w dysertacji było przeanalizowanie wpływu pomocy publicznej na konkurencyjność sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Makroregionie Północnym w Polsce”.

Doktorant opisał dokładnie w jaki sposób chce zrealizować cel za pomocą następującego sformułowania: „W realizacji celu uwzględniono ocenę skuteczności wybranych narzędzi wsparcia, jak i określenie czynników, które mają kluczowe znaczenie dla efektywności ich wykorzystania przez przedsiębiorców. Oprócz wymiaru teoretycznego, praca posiada również aspekt praktyczny, ponieważ jej rezultaty mogą posłużyć jako podstawa do formułowania rekomendacji adresowanych do instytucji zajmujących się projektowaniem i wdrażaniem polityk publicznych, a także do samych odbiorców wsparcia”.

W pracy poddano weryfikacji 4 hipotezy badawcze:

- H1: Pomoc publiczna jest predyktorem konkurencyjności przedsiębiorstwa;
- H2: Konkurencyjność przedsiębiorstw jest skorelowana dodatnio ze skłonnością beneficjentów do korzystania ze środków pomocy publicznej;
- H3: Ocena koniunktury gospodarczej przez przedsiębiorstwa determinuje wartość pomocy publicznej zaciąganej przez beneficjentów tej pomocy;
- H4: Struktura wykorzystywanej pomocy publicznej przez beneficjentów jest zależna od ich oceny stanu koniunktury gospodarczej.

Autor podkreśla, że „weryfikacja hipotez pozwoliła na pogłębioną analizę mechanizmów oddziaływania pomocy publicznej na konkurencyjność przedsiębiorstw oraz umożliwiła sformułowanie wniosków o charakterze zarówno teoretycznym, jak i praktycznym” z czym należy się zgodzić w zakresie czasowym rozprawy.

W rozprawie zaprezentowane badania opierają się głównie na metodach analityczno-opisowych z wykorzystaniem syntezy i statystycznych (zastosowano narzędzia statystyczne: testy korelacji rang Spearmana i Kendalla, test Kruskala-Wallisa, test U Manna-Whitneya,

model GLM Poissona, test permutacyjny z klastrowaniem, test χ^2 niezależności). Najważniejszą część badań stanowią wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród decydentów i właścicieli spółek prawa handlowego z Makroregionu Północnego Polski. Szczegółowa ocena części merytorycznej zostanie omówiona według kolejnych rozdziałów.

Rozdział 1. Założenia metodyczne

W rozdziale pierwszym, na stronach od 15 do 34, Autor zaprezentował kwestię metodyczną. W rozdziale 1 zaprezentował na s. 15 „Czy i w jakim zakresie publiczne programy wspierania przedsiębiorstw wywierają wpływ na ich konkurencyjność? Z pytania badawczego wyprowadzono cel badań, tj. ocenę wpływu pomocy publicznej na konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) Makroregionu Północnego”.

Na kolejnych stronach 16-17 Autor wyodrębnił „kilka etapów realizacji w oparciu, o które sformułowano następujące cele szczegółowe:

1. Zidentyfikowanie oraz pogrupowanie kluczowych programów publicznej pomocy skierowanych do MŚP działających w Makroregionie Północnym;
2. Wskazanie najpopularniejszych form pomocy publicznej z punktu widzenia wzmocnienia konkurencyjności MŚP;
3. Zidentyfikowanie, klasyfikacja oraz ocena wybranych czynników determinujących konkurencyjność MŚP;
4. Wpływ pomocy publicznej na uzyskiwanie przewag konkurencyjnych przez MŚP;
5. Wpływ koniunktury gospodarczej na decyzje MŚP w zakresie wartości i struktury wykorzystywanej pomocy publicznej”.

Ponadto, Doktorant na s.17 napisał: „cel pragmatyczny pracy został ukierunkowany na opracowanie wytycznych skierowanych do dwóch grup interesariuszy. Pierwszym adresatem są przedstawiciele instytucji przygotowujących, wdrażających, monitorujących i oceniających działania związane z pomocą publiczną, którym przedstawiono rzeczywiste opinie zarządzających MŚP, informacje na temat postrzegania zakresu, wielkości oraz intensywności pomocy publicznej przez beneficjentów tego wsparcia ze względu na ich aktywność konkurencyjną. Drugim adresatem są beneficjenci pomocy publicznej, najczęściej MŚP”.

Następnie Doktorant postawił tezę oraz 4 hipotezy. Ta teza brzmi: „Występowanie pomocy publicznej dedykowanej MŚP determinuje konkurencyjność każdego przedsiębiorstwa, niezależnie od faktu, czy przedsiębiorstwo jest aktywnym, czy biernym beneficjentem wsparcia publicznego. Postępowanie falsyfikujące tezę przeprowadzono realizując szczegółowe cele badawcze. Natomiast osiągnięcie postawionych celów badawczych przy

założeniu, że pomoc publiczna jest zmienną niezależną, a konkurencyjność przedsiębiorstwa zmienną zależną, umożliwiła falsyfikacja hipotez badawczych”.

W kolejnym podrozdziale 1.2 zaprezentowano bardzo przejrzyste metodykę badań i źródła materiału badawczego – tu należy podkreślić, że bardzo dobrze wyjaśniono falsyfikację i postępowanie badawcze przy wykorzystaniu konkretnych metod badawczych. Autor bardzo jasno opisał próbę badawczą – 225 respondentów, przy czym według Doktoranta „należy zwrócić uwagę, że procedurę doboru próby losowej przeprowadzono w dwóch etapach oraz że zastosowano mieszane metody doboru, tj.: nielosowe i losowe. Takie podejście metodologiczne to kompromis między potrzebą zapewnienia porównywalności i jakości danych a wymogami statystycznymi dotyczącymi losowości próby. Dobór celowy umożliwił precyzyjne zdefiniowanie populacji badawczej, natomiast dobór losowy zapewnił możliwość uogólnienia wyników oraz zastosowania klasycznych narzędzi statystycznych”.

Rozdział ten składa się z 2 podrozdziałów, które są przedstawione w logicznej kolejności. Oprócz celów oraz hipotez badawczych zaprezentowano mechanizm doboru metod oraz przyjętych zmiennych stosowanych w analizach oraz strukturę badań.

Ten rozdział jest ważny z punktu widzenia zaprezentowanych dociekań i istotny dla czytelnika w aspekcie metodologii.

Rozdział 2. Teoretyczne koncepcje konkurencji i konkurencyjności

W rozdziale tym, Autor w sposób poprawny przedstawił w 4 podrozdziałach najważniejsze zagadnienia z zakresu omawianej problematyki. W tej części rozważań należy zwrócić uwagę na to, że wszystkie 4 podrozdziały zostały opisane w sposób jasny i przejrzysty dla czytelnika. Rzetelnie opisano kwestie związane z konkurencją oraz konkurencyjnością w ujęciu teoretycznym z pewnymi elementami praktyki gospodarczej.

Na początku na s. 36 Doktorant stwierdził, że na „podstawie historii rozwoju myśli ekonomicznej można dokonać chronologicznego przeglądu kluczowych koncepcji, teorii i nurtów w celu kompleksowej prezentacji ewolucji istoty znaczenia konkurencji i konkurencyjności w oparciu o poglądy reprezentowane przez przedstawicieli ekonomii przedklasycznej, klasycznej i współczesnej”. Ten rys historyczny jest dobrym wstępem do dalszych rozważań w rozprawie.

Na s. 46 Autor podjął bardzo ważną kwestię interpretacji pojęcia *konkurencji* i *konkurencyjności* w kontekście spójności teoretycznej i zgodnie z logiką w zakresie tego problemu napisał: „Występująca w literaturze mnogość prób definiowania potwierdziła tezę o braku spójnych teoretycznych ram jednoznacznie definiujących pojęcia *konkurencji* i *konkurencyjności*. Niemniej, zgodnie wskazywano, że konkurencja i aktywność

konkurencyjna to kluczowe czynniki mikroekonomicznego sukcesu gospodarczego oraz dobrobytu społeczno-ekonomicznego w ujęciu makroekonomii”. Doktorant także opisał rozważania i dylematy w zakresie „... czym właściwie są *konkurencja* i *konkurencyjność*, do jakich zjawisk i sytuacji odnoszą się, co oznacza, że dany podmiot lub gospodarka są lub nie są konkurencyjne, czy i w jaki sposób można mierzyć poziom ich konkurencji i konkurencyjności?”. Doktorant odniósł się także do powyższych pytań, konkludując, że „...te pytania są cały czas aktualne i w dużym stopniu pozostają pytaniami otwartymi. Z uwagi na brak jednolitych definicji bezsprzecznie pozostają pojęciami wielowątkowymi, wieloaspektowymi i kontrowersyjnymi”.

Należy docenić wyrażone przez Autor zdanie: „Już na podstawie wybranej wyżej liczby kryteriów kategoryzacyjnych można przyjąć tezę, że poziom skomplikowania oraz szczegółowości klasyfikacji pojęć *konkurencji* i *konkurencyjności* niepotrzebnie zniekształca obraz tych zjawisk”, co świadczy o dobrym zapoznaniu się z literaturą przedmiotu.

W podrozdziale 2.3 - Metodyczne ujęcie konkurencyjności – Autor zaprezentował kilka modeli dotyczących konkurencji i konkurencyjności. Dodatkowo uzupełnił ten opis o relacje sprzężenia zwrotnego pomiędzy składowymi, z uwzględnieniem zjawisk przyczynowo-skutkowych. W oparciu o literaturę przedmiotu Autor bardzo dobrze zaznacza kluczowe różnice między przytoczonymi modelami koncepcji zjawisk konkurencji i konkurencyjności oraz opisuje je za pomocą 3 grup (s. 53), zwracając uwagę na to, że „zależności te mogą mieć charakter jednokierunkowy, co oznacza brak oddziaływania na pozostałe czynniki i na wynik modelu, bądź dwukierunkowy, prowadząc do sprzężonego wpływu co najmniej dwóch czynników na wynik modelu” czy też „można zidentyfikować pewne systemowe podobieństwa prób całościowego ujmowania zjawisk konkurencji i konkurencyjności w ramach kompleksowych modeli ekonomicznych.”.

W ostatnim podrozdziale 2.4 - Znaczenie konkurencyjności w polityce gospodarczej - Autor przedstawił znaczenie i rolę polityki gospodarczej oraz kwestie relacji gospodarczych w państwie w oparciu o przyjęty ustrój społeczno-ekonomiczny, z punktu widzenia roli konkurencji oraz konkurencyjności w danym systemie ekonomicznym.

Na końcu tego rozdziału (s.60), Doktorant napisał: „Konkludując wywód odnoszący się do roli konkurencji oraz konkurencyjności w polityce gospodarczej, trzeba podkreślić, że obecność tych zjawisk stanowi fundament istnienia gospodarki wolnorynkowej. Polityka gospodarcza, co do zasady, jest nastawiona na „kurs kolizyjny” z postulatami całkowitej swobody aktywności gospodarczej. Z tego powodu istnieje wyraźna potrzeba systemowej ingerencji państwa w obszary regulacyjne, normy prawne, które paradoksalnie, stoją na straży

gwarantowania swobody działalności gospodarczej. Właściwa polityka gospodarcza państwa prowadzona z wykorzystaniem odpowiednio dobranych narzędzi ekonomicznych powinna interweniować wyłącznie w te obszary ogólnospołeczne, w których mechanizm rynkowy nie wypełnia należycie swojej roli”, co świadczy o rozumieniu mechanizmów gospodarczych we współczesnym świecie i krytycznym spojrzeniu naukowym Doktoranta.

Na uwagę w tej części pracy zasługuje szereg opisanych zagadnień a w szczególności przedstawienie i usystematyzowanie wiedzy związanej z konkurencją oraz konkurencyjnością. W ostatnim podrozdziale brak mi wskazania przykładów krajów, w jakich występują opisywane systemy.

Rozdział ten jest odpowiednim wprowadzeniem do przedstawionych w dalszej części pracy rozważań.

Rozdział 3. Przedsiębiorstwo jako uczestnik rynku konkurencyjnego

W trzecim rozdziale składającym się z 4 podrozdziałów, na stronach od 61 do 76, Autor przedstawił istotę uwarunkowań konkurencyjności przedsiębiorstwa, źródła przewag konkurencyjnych przedsiębiorstwa, pomiar konkurencyjności przedsiębiorstw oraz znaczenie konkurencyjności w rozwoju przedsiębiorstwa.

Na s. 62 Autor bardzo dobrze ujął kwestie pragmatyczne, gdzie napisał: „praktyki gospodarcze dostarczają licznych dowodów na występowanie indywidualnych kombinacji specyficznych czynników, które warunkują konkurencyjność przedsiębiorstwa. Firmy aktywne w tych samych sektorach, branżach, gałęziach, czy działające w podobnych warunkach otoczenia, mogą osiągać różne poziomy efektywności działalności, począwszy od spektakularnych sukcesów do upadłości i likwidacji włącznie. Większą wagę należy, zatem przypisać wewnętrznej motywacji firmy, a mniejszą determinizmowi otoczenia”. Co ważne, Autor zaprezentował nie tylko klasyczne podejście do rynku od strony podażowej.

Na s. 63-64 Doktorant stwierdza, że „na potrzeby dysertacji pogłębiono nurt rozważań nad koncepcją zarządzania strategicznego w teorii ekonomii i jej szczegółowych obszarów: teorii firmy, teorii rozwoju firmy, teorii rynków, teorii konkurencji oraz dyscyplin funkcjonalnych: zarządzania innowacjami, zarządzania personelem i marketingu”, co jasno precyzuje w jaki sposób Autor poprowadzi dalszy proces badawczy.

Rozdział ten cechuje spójność logiczna i merytoryczna, zwłaszcza z punktu widzenia poznania przez czytelnika konkretnych poglądów i opinii wielu autorów na kluczowe kierunki rozważań na temat znaczenia konkurencyjności w rozwoju przedsiębiorstw. Należy podkreślić, że część rozważań w rozdziale 2 i 3 jest ujęta syntetycznie oraz ma pewne walory poznawcze.

Rozdział ten jest ciekawy i istotny z punktu widzenia dalszych rozważań w rozprawie.

Za pewien minus w tych 2 rozdziałach uważam brak pogłębionego odniesienia się Autora do opisywanych zagadnień oraz tabelarycznego lub graficznego ich przedstawienia.

Rozdział 4. Konkurencyjność przedsiębiorstw na poziomie regionalnym i lokalnym

W tej części rozprawy w 4 podrozdziałach na s. od 77 do 108 przedstawiono problematykę obejmującą: znaczenie regionu oraz jednostek lokalnych w gospodarce rynkowej, regionalne i lokalne czynniki oraz bariery rozwoju konkurencyjności, pomiar konkurencyjności regionalnej i lokalnej oraz konkurencyjność gospodarki na poziomie regionalnym i lokalnym. Autor w bardzo merytoryczny i syntetyczny sposób zaprezentował ww. zagadnienia w kontekście badań w rozprawie – podobnie jak w 2 poprzedzających rozdziałach. Na s. 79 występuje błąd liczbowy, ponieważ od 1 stycznia 2025 roku jest 2479 gmin w Polsce a nie 2489 według danych na stronie internetowej GUS.

Ten rozdział jest ciekawy i został napisany z punktu widzenia dalszych rozważań w rozprawie.

Rozdział 5. Konkurencyjność przedsiębiorstw i gospodarki regionalnej w Unii Europejskiej

W treści rozdziału składającego się z 5 podrozdziałów na stronach od 109 do 139 rozpisane są kwestie konkurencyjności przedsiębiorstw i gospodarki regionalnej w UE za pomocą następujących podrozdziałów: polityka regionalna w Unii Europejskiej, przesłanki programowania rozwoju regionalnego w polityce Unii Europejskiej, regionalne projekty rozwojowe oraz ich wpływ na konkurencyjność gospodarki regionalnej i lokalnej w Unii Europejskiej, metody oceny realizacji polityki spójności na poziomie lokalnym i regionalnym oraz perspektywy polityki regionalnej w Polsce. Ważnym punktem dla mnie było zaprezentowanie przez Autora na s. 114-116 najistotniejszego problemu z punktu widzenia rozprawy, czyli działań w zakresie perspektywy operacyjnej UE, która „wprowadziła cztery podstawowe grupy wsparcia pomocy publicznej, w których wyodrębniono siedem podgrup, a każdej podgrupie przypisano katalog szczególnych form pomocy publicznej. Do grupy „A” zaliczono dotacje oraz ulgi podatkowe, do grupy „B” – subsydia kapitałowo-inwestycyjne, w grupie „C” ujęto tzw. „miękkie kredytowanie” wydzielając przy tym trzy podgrupy: pożyczki preferencyjne i warunkowo umorzone oraz odroczenia i rozłożenia na raty, zaś w ostatniej grupie „D” wykazano poręczenia i gwarancje”.

Na s. 115-116 Autor zapisał istotne zdanie z punktu widzenia rozprawy – „Konkluzja w odniesieniu do pomocy publicznej w UE jest jednoznaczna – to sytuacja niepreferowana i niepożądana, która zagraża utrzymaniu traktatowych warunków umownych wyrażonych m.in. zapewnieniem ochrony praw konsumentów i równości warunków konkurencji dla

podmiotów, które operują na wspólnym rynku europejskim. Nie jest to stan równoznaczny z całkowitym zakazem udzielania pomocy publicznej, ponieważ istnieją przesłanki wyłączające, które skatalogowano w przywołanym już art. 107 *Traktatu o Unii Europejskiej* i *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*”. I na tak ważną kwestię brak jest tutaj ustosunkowania się Autora do ww. problemu jak i do czterech podstawowych grup wsparcia pomocy publicznej wspomnianych wcześniej.

Za błąd merytoryczny w rozprawie uważam brak podrozdziału o podobnych badaniach w innych regionach UE lub w innych obszarach świata.

Odnosząc się do tego rozdziału bardzo prosiłbym o odpowiedź na pytanie:

- Po 2024 roku zmienią się przepisy dotyczące pomocy *de minimis* w różnych obszarach – jaki jest Pana pogląd na ten temat z punktu widzenia przedsiębiorcy?

W rozdziale tym są ważne w mojej ocenie rozważania z punktu widzenia kolejnego rozdziału.

Rozdział 6. Wyniki badań własnych

Ta część rozprawy została rozpisana w 5 podrozdziałach na s. od 140 do 242. Autor prezentuje: charakterystykę przedsiębiorstw, uwarunkowania działalności przedsiębiorstw w aspekcie pomocy publicznej, diagnozę potencjału konkurencyjnego i pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw, ocenę wpływu pomocy publicznej na konkurencyjność przedsiębiorstw oraz wpływ koniunktury gospodarczej na decyzje przedsiębiorstw dotyczące korzystania ze wsparcia publicznego.

Na s. 159 Autor podkreślił znaczenie roli pomocy publicznej stwierdzając: „Zaobserwowana tendencja może świadczyć o rosnącym znaczeniu narzędzi publicznych w strategiach rozwojowych przedsiębiorstw. Wzrost wykorzystania dostępnych form pomocy może być interpretowany jako przejaw adaptacji firm do zmieniających się warunków otoczenia gospodarczego, w tym do wzrastającej konkurencji, niepewności rynkowej oraz presji innowacyjnej. Zmniejszenie liczby podmiotów rezygnujących ze wsparcia może również wskazywać na większą świadomość przedsiębiorców w zakresie dostępnych mechanizmów pomocowych oraz na poprawę efektywności systemu dystrybucji środków publicznych”.

Ponadto, Doktorant zebrał wyniki badań, które „umożliwiły sformułowanie wniosków ogólnych, że beneficjenci najczęściej korzystali z pomocy horyzontalnej oraz *de minimis*, natomiast pomoc regionalna budziła umiarkowane zainteresowanie, a pomoc sektorowa odgrywała marginalną rolę. W analizowanym okresie nie odnotowano przypadków wykorzystania instrumentów wsparcia na ratowanie lub restrukturyzację przedsiębiorstw”

(s.159). Dodatkowo, trafnym i istotnym jest przedstawienie przez Autora syntezy zmian w strukturze udzielanej pomocy publicznej (rys. 6), co pozwala zidentyfikować główne kierunki ewolucji oraz zmienność udziałów poszczególnych form wsparcia i to, co nie zaskakuje to fakt, iż w rozpatrywanym okresie niezmiennie dominującą rolę pełni pomoc *de minimis*, której udział nie spada poniżej 41,8% w żadnym z okresów rocznych. To potwierdza jej znaczącą dostępność i powszechność wśród MŚP. Autor analizując w logiczny sposób powiązał „zmniejszający się udział pomocy regionalnej po 2017 r.” z elementami wpływającymi na osłabienie działań związanych z wyrównywaniem rozwoju regionalnego lub występowaniem barier natury administracyjnej w procesie wdrażania odpowiednich programów wsparcia. To świadczy o kompleksowym spojrzeniu na całość rozpatrywanego zagadnienia.

Autor, co jest według mnie ważne, podkreślił istotę problemu utrzymania właściwego systemu poprzez „zwiększenie elastyczności i precyzyjniejsze ukierunkowanie pomocy sektorowej na szczególne potrzeby branż, ... czy efektywniejszego wyrównywania poziomu rozwoju poszczególnych regionów”. Doktorant jasno i precyzyjnie prezentuje w tym rozdziale pogląd, z którym nie sposób się nie zgodzić, że „optymalizacja efektywności wykorzystania pomocy publicznej wymaga wdrożenia rozwiązań obejmujących uproszczenie procedur, zwiększenie dostępności wsparcia, czy skoncentrowanie działań na priorytetowych obszarach, takich jak: innowacje, wyrównywanie regionalnych dysproporcji rozwojowych, czy wsparcie działalności badawczo-rozwojowej” (s.162).

Doktorant bardzo dobrze rozumie, że istnieją bariery i według Niego konieczne jest „Wdrożenie nowoczesnych technologii ułatwiających składanie wniosków, a także intensyfikacja działań edukacyjnych i promocyjnych, mogłyby znacząco zwiększyć dostępność oraz efektywność alokacji środków”, co czyni na s.166 rozprawy i prawidłowo zwraca uwagę na s.167, że „istotne pozostaje, aby wdrażane rozwiązania cechowała elastyczność umożliwiająca ich szybkie dostosowanie do dynamicznie zmieniających się warunków rynkowych”.

Doktorant na s.195 jasno stwierdza, że do najważniejszych wniosków z badań oraz analiz z dysertacji zalicza się ocenę opinii respondentów, których „analiza uzyskanych odpowiedzi prowadzi do sformułowania trzech podstawowych wniosków. Po pierwsze, badani stosunkowo wysoko oceniają swoją pozycję konkurencyjną i perspektywy osiągnięcia sukcesu gospodarczego. Po drugie, w porównaniu z bezpośrednimi konkurentami, respondenci najczęściej prezentują postawy optymistyczne, nie dostrzegając istotnych różnic w możliwości realizacji własnych celów strategicznych. Po trzecie, *benchmarking* względem

liderów branżowych stanowi dla zdecydowanej większości przedsiębiorstw ambitny, lecz możliwy do osiągnięcia cel strategiczny”.

Kontynuując rozważania Doktorant zasadnie nakreśla dalsze potencjalne badania „dotyczące wpływu instrumentów wsparcia publicznego na aktywność konkurencyjną przedsiębiorstw oraz związku skłonności do korzystania z pomocy publicznej z oceną bieżącej sytuacji gospodarczej”, które można wykonać w późniejszym okresie.

Oceniając kolejne zagadnienie w pracy na s.196 Autor zakłada, że „Założenie o pozytywnym wpływie pomocy publicznej na konkurencyjność przedsiębiorstw mogłoby stanowić podstawę do powiązania odpowiednio skonstruowanych instrumentów wsparcia, takich jak: dotacje, ulgi podatkowe lub preferencyjne kredyty, z potencjalnymi korzyściami osiąganymi przez firmy. Wsparcie udzielone ze środków publicznych mogłoby umożliwić realizację projektów innowacyjnych, poprawę efektywności operacyjnej oraz ekspansję na nowe rynki, tworząc tym samym integralny element strategii rozwoju przedsiębiorstw”, ponadto, warunkuje to oczywiście różnymi ograniczeniami czy barierami, ale świadczy to kolejny raz o kompleksowym - z uwzględnieniem wieloaspektowego spojrzenia – rozpatrywaniu problemu badawczego, nie tylko przez przedmiot badania w dysertacji.

Na s. 198 Autor wskazuje, że „istotny odsetek badanych nie posiada doświadczenia w realizacji projektów finansowanych z funduszy publicznych. Ta grupa respondentów wymaga pogłębionych badań, które mogłyby odpowiedzieć na pytania odnoszące się do źródła braku zaangażowania oraz uwzględniające działania instytucjonalne, które w przyszłości mogłyby przyczynić się do efektywniejszego wykorzystania potencjału przedsiębiorstw”. To następny przykład rzetelnego i logicznego analizowania w sposób wielowatkowy i kompleksowy badanego problemu badawczego.

Doktorant kontynuując proces badawczy – kolejny raz - na s. 207 udowodnił, że potrafi właściwie i logicznie analizować sytuację makroekonomiczną poprzez następujący zapis w rozprawie: „Interpretując uzyskane wyniki, należy uwzględnić kontekst makroekonomiczny oraz czynniki behawioralne. Rok 2020 był okresem silnych turbulencji gospodarczych związanych m.in. z pandemią COVID-19 i zaburzeniami globalnych łańcuchów dostaw, podczas gdy w 2025 r. gospodarka weszła w fazę odbudowy, wspieraną przez fundusze unijne i wzrost inwestycji. Przedsiębiorstwa wykazały zdolność adaptacji do nowych warunków, zwiększyły świadomość dostępnych instrumentów wsparcia oraz zaczęły w większym stopniu wykorzystywać przewagi konkurencyjne i innowacje”.

Na s. 235 Autor przedstawił bardzo istotne wnioski z punktu widzenia rozpatrywanych badań w podrozdziale 6.5, a na s. 236 zaprezentował syntezę badań: „Wnioski z analizy

trendów czasowych wskazują, że system wsparcia publicznego w regionach północnej Polski wykazuje wysoką elastyczność i zdolność adaptacji do zmieniających się warunków gospodarczych. W okresach niekorzystnej koniunktury rośnie udział instrumentów bezzwrotnych i refundacyjnych, natomiast w latach stabilizacji gospodarczej struktura wsparcia jest bardziej zrównoważona. Taka dynamika absorpcji pomocy publicznej potwierdza skuteczność regionalnych mechanizmów wsparcia w reagowaniu na bieżące potrzeby gospodarki”.

Rozdział 6 został napisany w oparciu o badania własne Autora, niestety w mojej ocenie zbyt mało wyników ankietowych zostało tam zaprezentowanych. Rozdział ten jest opisany poprawnie z punktu widzenia dociekań Autora, lecz jego lektura sprawia trudności, zwłaszcza czytelnikowi niezorowanemu w statystyce.

Występuje w nim szereg wartości statystycznych i wyników, które też nie jest łatwo zweryfikować. Momentami w części analitycznej występuje duże nagromadzenie wskaźników statystycznych oraz różnych testów (m.in.: Spearmana, Kendalla, Kruskala-Wallisa). Warto uzupełnić tę część o jasny opis - w przypadku opublikowania monografii - oraz zastosować podsumowania cząstkowe, tak aby czytelnik nie stracił z punktu widzenia głównego wątku wśród licznych danych liczbowych.

Część tabel statystycznych (np. tabele dotyczące konstrukcji skal i współczynników alfa Cronbacha) jest bardzo „gęsta” informacyjnie, niestety pozbawiona szerszego komentarza tekstowego przez co ich interpretacja jest utrudniona.

Niektóre sformułowania w opisie metod statystycznych i ekonometrycznych mogłyby zostać przedstawione w sposób bardziej zwięzły i przystępny dla czytelnika.

Doktorant „krok po kroku” realizuje założone badania, przy czym brak mi podrozdziału dotyczącego syntezy badań z całego rozdziału 6. W tym rozdziale pojawia się bardzo dużo wyników, ale są przedstawione w taki sposób, że ciężko jest się do nich odnieść. Autor przedstawił zbyt mało wyników na tle wykonanych badań ankietowych. W mojej ocenie „nie pochwalił się nimi”. Wszystkie 4 hipotezy zostały sfalsyfikowane i odniesiono się do nich, co jest ważne, i dobrze, że zostało zaprezentowane w tej części rozprawy.

Rozpatrując aktualizacje badań w 2025 roku oczekiwałbym lepszego wkomponowania wyników (okres postpandemiczny i kryzysowy) w całość pracy, do pierwotnych badań z 2019 roku. Ponadto, przydałaby się również bardziej szczegółowa interpretacja różnic między wynikami z 2019 i 2025 roku.

Ten rozdział jest oryginalny i jest najbardziej wartościową częścią rozprawy, mimo powyższych uwag.

Podsumowanie i wnioski

Wynikające z badań konkluzje zaprezentowane w podsumowaniu i wnioskach uważam za trafne i poprawne, a interpretacja wyników odzwierciedla przeprowadzone badania oraz wiąże się z tematem rozprawy. W tej części rozprawy odniesiono się do zaproponowanych 4 hipotez. Badania umożliwiły identyfikację, poznanie uwarunkowań i złożoności problemu badawczego. W niektórych miejscach warto bardziej zwięźle syntetyzować treści. Szczególnie w podsumowaniu i wnioskach brakuje syntezy najważniejszych wyników badań.

W tej części Doktorant odniósł się do najważniejszych badań opisanych i przeprowadzonych w rozprawie. Autor przeprowadził badania w zakresie Nowej Ekonomii Instytucjonalnej oraz użył metod ekonometryczno-statystycznych. Należy zwrócić uwagę, że Autor nawiązał do hipotez i celu. Przedstawił także postulaty w jaki sposób omawiane zagadnienie można w przyszłości badać za pomocą bardziej zaawansowanych narzędzi, co świadczy o dużej wiedzy i dojrzałości naukowej.

Inne elementy oceny

Przyjęty zakres pracy uważam za prawidłowy, a analizę podjętego problemu za cenną i oryginalną, zwłaszcza, że jest poruszana w polskiej literaturze rzadko. Odnosząc się do struktury pracy stwierdzam, że jest dobra. Kolejność i logiczne następstwo rozdziałów są także prawidłowe. Tytuły poszczególnych rozdziałów właściwie odpowiadają ich treści.

Wstęp pracy został napisany zwięźle i w jasny sposób przedstawiono uzasadnienie tematu, co zostało zasygnalizowane wcześniej. Część merytoryczna, ściśle związana z przedmiotem badań, rozpisana została w 6 rozdziałach. Całość zamyka synteza zawarta w podsumowaniu i wnioskach.

Wstęp oraz podsumowanie i wnioski nie zostały oznaczone numerem w spisie treści rozprawy. Natomiast pierwszy rozdział posiada numer 1. Podobna numeracja została zachowana w dalszej treści pracy.

Należy zwrócić uwagę, że niektóre elementy z ostatnich 2 rozdziałów mają charakter oryginalny, a w szczególności zawarte w rozdziale 5.4 i 6.

W rozprawie występują oprócz tych wszystkich wcześniej wymienionych pozytywów i uwag krytycznych także niedociągnięcia, zwłaszcza w zakresie braku szerszego opisu kontekstu instytucjonalnego w zakresie organizacji i wsparcia przez krajowe oraz międzynarodowe podmioty.

Występują też niewielkie problemy ze stylem oraz powtórzeniami i interpunkcją, ale są one znikome.

Zastosowane metody są poprawnym rozwiązaniem w zakresie tej tematyki badawczej, a uzyskane wyniki istotne dla przeprowadzonych badań i prezentowanych konkluzji, przy czym w znacząco większym stopniu powinien występować własny komentarz Autora do uzyskanych wyników i poruszanych zagadnień w rozprawie.

W kontekście recenzowanej rozprawy nasuwają się pytania do Doktoranta. To są:

- jak według Doktoranta powinien wyglądać system pomocy, zwłaszcza w obszarze inwestycji w innowacje oraz transformację strukturalną gospodarki?
- czy system pomocy publicznej powinien mieć obszary wyłączone spod jurysdykcji UE, np. pomoc dla branż i gałęzi związanych z bezpieczeństwem państwa?

Ogólna ocena pracy i wniosek końcowy.

Rozważając wszystkie argumenty „za” i „przeciw” recenzowana rozprawa doktorska P. Magistra Rafała Ryszarda Dubanowskiego pt. **„Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej”** jest poprawna pod względem metodycznym, merytorycznym i formalnym mimo pewnych zastrzeżeń. Autor wykazał w niej znajomość kwestii teoretycznych, literaturowych, a zwłaszcza pragmatycznych w trakcie badań empirycznych. W pracy występuje konsekwencja podjętych analiz i dociekań naukowych realizując przyjęty cel badawczy. Podjęty problem naukowy jest oryginalny.

W mojej ocenie recenzowana praca doktorska spełnia wymogi prawne stawiane rozprawom doktorskim, a w szczególności na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Na podstawie całościowej oceny rozprawy doktorskiej P. Magistra Rafała Ryszarda Dubanowskiego pt. **„Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej”**, stwierdzam, że praca spełnia wymagane kryteria stawiane tym opracowaniom naukowym w zakresie dyscypliny ekonomia i finanse, tym samym wnioskuję o dopuszczenie jej do publicznej obrony na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie.

Warszawa, 19 lipiec 2026 r.